

Katolictví jako homeopatie

Začetl jsem se do jednoho starého samizdatu. Jeho autor, zřejmě katolík, jménem Jean Sullivan, o němž jinak nic nevím, v něm podává jakousi apologii křesťanské potažmo katolické víry adresovanou do soudobé situace (bylo to napsáno tak někdy v šedesátých letech) a nutno říci, že si při tom nepočíná hloupě. Dnešní čtenář ovšem mnohé z toho čte spíše jako odlesk své doby, jakkoli upřímně myšlený a leckdy i plný ideálů, jež by jí náš pragmatický věk mohl závidět. Přesto mě nezaujala ani apologie katolického pojetí svátosti (existencialisticky nesená) ani autorovo bezpochyby upřímné povzbuzování k prohloubení a zoprázdňování křesťanského života. Více mne zaujal určitý postřeh, který uvádí na str. 28:

„Církev ve světě znamená relativně málo. Mezi pokřtěnými je malý počet věřících a praktikujících a mezi praktikujícími pouze docela malá hrstka věřících, kteří lnou k tajemství Božímu z vnitřního popudu, v Duchu a v pravdě. ...Život není vlastně ničím proti nesmírné mase hmoty, myšlenka je velmi křehká v bouřích života, a přece nalézá hmota svůj význam v životě, život v myšlení a myšlení v lásce. ... Nutno přejít od kvantity ke kvalitě. Co je nejskrytější a nejkřehčí, to je nejsilnější. Bůh, který "pohybuje zemí a ostatními hvězdami", je neviditelný.

Církev je mystickým způsobem zajedno s člověčenstvím, shrnutým v Synu člověka. Pouze tím je katolická, nikoli množství. Když Pavel říká, že "Slovo přišlo k celému světu", nevyjadřuje tím nic jiného. V duchovní perspektivě není tedy důležité množství, ale jádro, ...” Pak autor ještě uvádí některé biblické příklady, mezi nimiž připomíná biblický příběh o Davidovi, jenž se prohřešil tím, že chtěl sečíst Izrael.

Nevím, je-li možno názory, jež zazněly před padesáti lety, považovat beze zbytku za výraz katolicismu současného, nicméně katolická církev má ze všech struktur současného světa asi největší stabilitu a setrvačnost, takže padesát let v jejím "životním cyklu" neznámá zase až tak mnoho; kromě toho se kyvadlo v současnosti zase začíná vracet od progresismu ke konzervativismu, a jakkoli proud času s sebou odnesl katolictví o kus dál, tendence plavat proti tomuto proudu je nyní silnější, nežli dříve, kdy se, zvláště na počátku uplynulého padesátiletí, tomuto proudu dokonce ochotně poddávala.

Uvedený úryvek je zajímavý z několika hledisek. Prvním, co padne do očí, je jistě rozlišování mezi "praktikujícími" katolíky a těmi, "kteří lnou k tajemství Božímu z vnitřního popudu". Zde se možná přeci jen ozývá jemný posun v sociologické struktuře církve, k jakému za těch padesát let došlo, neboť v dnešní době by už asi někomu těžko připadlo na mysl, že by někdo

mohl "praktikovat katolictví", nemá k tomu řádného vnitřního popudu a jsa veden popudy toliko vnějšími. Přesto si ale myslím, že to ani v autorově době nebyla příliš běžná představa a že to autor takhle napsal schválně. Dokonce jako by nastiňoval jemný rozdíl mezi "věřícími" (tj. třeba těmi, které jejich náhled na svět vyjadřovaný vírou nemá k zaujetí výraznějšího životního postoje a k praktickému soužití s církví) a "praktikujícími". To je ale spíše jen zajímavost a neměli bychom na ní ulpět, protože na našem úryvku je ještě něco mnohem zajímavějšího.

Autorova tendence je zřejmě ukázat, že malé a nečetné může být velmi účinné, že může být třeba něčím ve smyslu alchymického činidla, nebo – prostěji ale ne hůře – soli z evangelního podobenství. Je to přechod *od kvantity ke kvalitě* – štulec Marxovi je nepřehlédnutelný. Zajímavá je ovšem souvislost, v jaké tak činí. Je totiž typicky katolická.

V jiném článku jsme se pokusili vymezit strukturu katolické církve oproti jiným církevním společenstvím.¹ Ukázali jsme tam, že hierarchický, pyramidální princip je přímo esencí katolictví, takže si katolíci bez ní často nedokáží církev vůbec představit. Nejde přitom jen o podřízenost jediné hlavě, ale celkově o princip *poslušnosti*, který je v řeholních společenstvích přímo předepsán, ale jenž se projevuje ve veškerém životě katolické církve: každý katolík má svého zpovědníka, jemuž je podřízen, každá farnost svého faráře, každá byť sebeneformálnější skupinka mládeže svého farářem schváleného odpovědného vůdce; tak trochu jako na vojně. A tak se nitky této impozantní struktury nakonec sbíhají až k té jediné hlavě. Autor zde pro tento princip nachází duchovní zdůvodnění (jež má co do sebe): *V duchovní perspektivě není tedy důležité množství, ale jádro*, píše přímo. Pochopitelně: ono množství přece musí, jsa poslušné, vykonat vůli svého jádra. A jen ono tedy určí, co se stane. A má-li být zachován božský řád světa, musí to platit nejen v církvi, ale ve veškerém světě: slyšeli jsme o tom od Tomáše Akvinského a v současnosti o tom slyšíme od Benedikta XIII. Je tedy v dobré katolické tradici očekávat aktivitu pouze od radikálně zúžené elitní skupinky zatímco ode všech ostatních pouze trpnost a poslušnost.

Kdybych však v tento okamžik skončil, autor by mne právem našel z vulgarizace jeho myšlenek. Toto totiž je jen jedna a asi spíše nevědomá linie, po níž se jeho úvahy ubírají. Druhým motivem, jenž je v textu nesporně přítomen, je představa vývoje, zhruba tak, jak ji do křesťanského myšlení uvedl autorův krajan Teillhard de Chardin. Tento hierarchický postup od pasivních poslušných posluchačů ke stále zasvěcenějším totiž odhaluje samu strukturu vývoje, který jistě v určitém momentě – tak věří Teillhard – vždy dospěje

¹ Ondráček, Václav: *Sociologické typy církevních společenství*, nepubl.; dostupné na www.voxspiritualis.com rovněž zde jako [Sociologické typy církevních společenství | Vox spiritualis aquilae \(andresius.cz\)](http://www.voxspiritualis.com)

ke sebetranscendenci, ke zrodu vyšší kvality. Katolická hierarchie to ne nepříhodně zobrazuje: Mutace pěšáka v královnu se děje poslušností proměn: farářská čern se proměňuje v biskupský temný purpur, kardinálskou rumělkou a v zářivé roucho papežské. Sullivan: *Církev je mystickým způsobem zajedno s člověčenstvím, shrnutým v Synu člověka, jehož zástupcem a obrazem je právě papež.*

Přítomností posledního motivu, který zde chci zmínit, si nejsem u autora jist. Je spíše asi mou interpretací, jež se mi ovšem jeví jako žádoucí syntéza obou uvedených motivů a zároveň jejich překročení. Píše-li však autor: „*Co je nejskrytější a nejkřehčí, to je nejsilnější.*“, nelze si nepřipomenout Samuela Hahnemanna a jeho dodnes silně rozšířenou homeopatii, neboť právě toto je jeden z homeopatických principů, princip potenciace, který spočívá v tom, že čím více účinnou látku naředíme a čím tedy snížíme její koncentraci v roztoku, tím je účinnější. Proč to funguje, dosud nikdo nevysvětlil, ale je jisto, že to – alespoň u určitého typu látek a problémů - funguje. Představuje si tedy autor správný život a správnou funkci církve jako jakési homeopatické ředění, kdy těch skutečně živých, virulentních a účinných křesťanů je na každé další úrovni vždy méně a méně (přičemž ovšem skutečná katolická hierarchie platí pouze jako příklad a symbol)? K této domněnce nás může minimálně opravňovat následující věta *Bůh, který "pohybuje zemí a ostatními hvězdami", je neviditelný. A neviditelný Bůh je jistojistě tím nejúčinnějším "činidlem" - v církvi i mimo její rámec.*

Většina katolíků ovšemže asi v Sullivanově době nechápala, a ani dnes nechápe, symboliku katolické hierarchie takto subtilně. – To by celý život v katolické církvi musel vypadat trochu jinak: muselo by ubýt pompy a ryčných pontifikálních bohoslužeb, biskupové by museli fungovat spíše asi jako zenoví mistři, nebo kouzelní stařáci, kteří se objevují v pravý čas a tam, kde jich je potřeba, a pak zase v tichosti mizí. Ale je to škoda. To, co na mne z tohoto krátkého úryvku starého samizdatu dýchlo, totiž otvírá možnost něčemu takovému. Asi zůstane nevyužita....

24. dubna 2012